

Egy horizontálisan határtalan ökoszisztéma közepén állok. Átlátszó fehér függönyök lógnak rétegzetten a fákról az (ön)elvesz(t)ésre alkalmas mennyiségben. Az erdő párája színes foltokban csapódna ki és szétterjed az anyag

78 Ágoston Enikő Anna

A MAGAM SÚLYTALAN TENYÉSZETE

Németh Gábor Dávid:

Lebegő arborétum

a leheletkönnyű anyagokat. De ingadozik a tér, akár az ereszkedő és emelkedő mellkasom, közeledik és távolodik. Majd egy pillanat alatt belélegzem a lógó, átítatott teret. A könnyű anyag belőlem is felítat valamit és keveredik az erdő leheletével. A tudómban a függöny tovább mozog a lélegzetvételekre, és lebegő tenyészetként változtatja magát és engem, akár a tüdőhólyagocskákban növekvő függőkert: súlytalan súly. Ilyen érzés a *Lebegő arborétum* nyelvi működése, amely éppen a rögzíthetetlen lebegő mozgásban nyeri el legfőbb sajátosságát, és ezzel a megoldással kiváltja a kötetbe ágyazott súlyos érzelmi töltöttség levitációját.

A kötet esszenciális lebegése a hang forrásának lehorgonyozhatatlanságában, referenciális bizonytalanságában terül el a kötet egészében. A hang egy olyan lírai énben lokalizálódik (és fordítva is az én a hangban), amely labilisan tenyészik az immaterialitás és a materialitás kapcsolatárnyalataiban. Az én szerepe teremt meg mindent a kötetben, ez az alkotó potenciál nagyobb távokra nyílik, mint egy körülhatároltan identifikált szubjektum archiválása, ezért érezhető a kötet hangjának rögzíthetetlensége, amelyre már a *Tengerhordás* című kötetkezdő vers is reflektál. A hang egyszerűségére, az olvasásában való folyamatos haladásra történő hátrahagyott elhalványulásra és kiszáradásra történő utalás párhuzamba kerül a hang mediális működésével, ahogy a soron következő vers egységei elhangzanak, majd hátrahagyva elhallgatnak. („Sosem tudtam befejezni / elég gyorsan, az eleje megszáradt és eltűnt, / mire a végére értem.” – *Tengerhordás*; „részleteket bírsz el magadból” – *Kopogó fagy*) Az emlékezés, az értelmezés megingatja a rögzíthetőség véglegesítő lehetőségét, ahogy maga a hang is, mint a mnemotechnika eszköze és flexibilis médiuma, gyökértelen marad a likvid múlt és a múlttá tehető jelen kiszámíthatatlan archiválásával. („Elnedvesedtek a felmenők, rajtam a felelősség, / hogy megszárátsam őket, de félek, / más formában

különböző pontjain: tovább tenyészik az erdő. A keveredő színek – akár a papíron az összeérő vízfestékfoltok – egyre sötétebb, sejtelmes, pontosan beazonosíthatatlan mintákká folynak össze. A lélegzéssel keresem magam körül a tér stabilitását, csak ez a fuvallat mozgatja

száradnak majd, mint amit ismerek.” – *Tengerhordás*) A kötet egészében ezt a rögzíthetetlenséget a szenzualitás és a szellemi sokrétű összefonódása, az emlék, a lecsapódott tapasztalat belső kinetikussága váltja ki. Az én, a hang maga nem csupán közvetítő, hanem mint a termőtalaj, létrehozó tápanyaga is az emlékeknek, melyek gyökeret vernek az én hangjának lebegésében. („Belőlem esznek az álmok” – *Tengerhordás*) Ezt a lebegést árnyalják a lírai én tépoetikájának paradoxonai is, és bizonytalanná teszik a kiterjedést, a határok eltűnnek és egymásba(n) kereszteződnek, melynek konstellációjában, mint egy bizonytalan területű birtok (de a birtokviszonyt egyszerre megvalósítva és megkérdőjelezve) növekedésbe kezdenek a burjánzó (távoli vagy a jelenhez kötődő tapasztalati) emlékek. Ez a lírai énhangelv az egész kötetten végighúzódik, és a benne történő poétikai elvek alapvető centrumává teszi magát.

Az én hangja maga az ökoszisztéma, amely mindent mozgásban és létezésben tart, amelyet igazol a „magam” személyes névmás gyakori használata és olyan centrális pozíciója, melyben érintkeznek a versek szemantikai síkú érzelmi és fizikai folyamatai. („Magamba issza a talaj minden nedves félelmemet, / lassan elvalószínűtlenedem. A sövény simogatja / hallgatásom, kaparom a rám száradó / leveleket: felmenőimet magamról.” – *Kastélykert*; „Ráncosra ázom, saját várost tenyészték magamon, / öntörvényű utcákat.” – *Felejtéstenger*) Ahogy a lírai én a versben erőteljesen összeírja/összehangoztatja magát a tér fizikai és metafizikai tereivel, amelyek önmagukban is folyamatos mozgásban vannak a materiális és immateriális érintkezésekkel, úgy tart fenn egy a biológiai és a tájon túlmutató természeti-nyelvi képződményt. („Hullám, moraj és sószag: / természetutánzásnak kiszolgáltatott családképbe menekülök.” – *Felejtéstenger*; „Visszaigazol egy erdő, / fának hazudott szorongásaival” – *Kertelés*; „Fájnak a kezek a fejemben, / amik belém simogatták szeretettel / a tengerszabású félelmet.” – *Szárzsföld*) A tér(ség) lebegését az én(hang) folyamatosan fenntartja („Meg kell őriznem a térség / illedelmes, korrekt és andalító légkörét” – *Lebegő arborétum*), melynek légköre az átmenetekben válik olyan illékonyá, hogy a levegőben tartsa a belé gyökeret vert tapasztalatokat, akárcsak egy kémiai folyamat a nyelv elemeinek találkozásával. A belső önfenntartás, az én-ökoszisztéma hatására a légcseré által termelt gáz megtartja ezt a lírai megszólalást. A hangadás (az én mechanizmusában) felhasználja és táplálkozik a lírai én nyelvtestéből, és a kilehelt maradék, a rögzítettségből illékonyan feloldható nyelv tartja fenn a lebegést. Ez a nyelvkémiai folyamat a vers egységeinek reakciójából jön létre: a tömörítések és azok feloldásainak, az egységek közötti kötések lazításainak példáin keresztül tapasztalható meg, vagy a fordított műveletben, ahol egy-egy nyelvi egység esszenciája

csepeg bele a tömör egységekbe. A nyelvi sűrítmény referenciális kibontására példa, amikor a *Lassú figyelem*ben az első sor („Minden sarok számárfüles.”) bomlik ki az egész versben feltárva az első sor lebegésének képletét. Kisebb egységben valósul meg a *Kertelés* „Fekete fejű kosok” statikus képének sokszorosán rétegzett kibontása: „Komor, leszegett / fejű kosok, hideg gondviselők, / mint a nehezen közelíthető apák. / Nem szólnak előre a hidegről, / csak elrakják a szemükben, / és átnézik fiaikba a reszketést.” Fordítva történik ugyanez a *Viselés*ben, ahol az „Elnyelik a gallyak a könyörgést” sor elnyeli az előtte lévőket, vagy azok esszenciálisan csöpögnek bele abba: „Mint az ág, amit visszametsz a kertész, / a fák nyugalmi időszakában, / lombtalan állapotban sötétséggel töltik meg / a hiedelmeket.” Ezekkel a megoldásokkal olyan referenciális metódusok érvényesülnek, amelyek még nagyobb lírai térfogatot biztosítanak a tömör egységeknek a kibontással. Nemcsak a versmondatokon belül vannak distanciák a távoli képzettársításokkal, amely a lebegést is nyújtja, hanem a mondatok között is. Ezek mégsem akkorák, hogy a vers elveszítse koherenciáját, hanem laza kötésekkel kapcsolódnak egymáshoz, hogy a köztük lévő mozgás lehetővé váljon. A folyamatosan alkalmazott, szokatlanul távoli képzettársítások jellemzően az immateriális és materiális kontúrjait tépik fel és folynak egymásba belső mechanikájukkal. („Cserepekbe gyűjtöm a rögeszméimet”; „Feldobom lombjanyúlt neurózisaimat”; „a fantáziátlanul kicsírázott éberség / sürgeti a behelyettesítéseket”; „Akinek nem kell / növényekről hazudnia ahhoz, hogy / szétaprózódjon főbiáim mitájára” – *Lebegő arborétum*) De nemcsak ezek a paradox distanciák váltják ki a nyelv hatóerejét, hanem a már említett tömény nyelvi kiterjedések is, akár csak a szókreációk, amelyek jellemzőek a kötetre, mint a „kamillakényszer” vagy a „féreboldogult” melléknév, amelyek nemcsak, hogy tágítják az interpretációs teret, hanem újszerűségükkel olyan ingereket váltanak ki, mintha a testi tapasztalattal belenőnének az olvasóba.

Az én kiterjed a térbe és a tér is az énbe, ahogy maga a megszólalás is egyszerre az énben jön létre és az én is benne. („Vitorlát feszíték, / befogom az ordító szelet, befogom a számat.” – *Szárzaföld*) A határokat felbontó átmenetek alapvetően felszámolják a kiterjedés korlátjait, és ahogy formát nyerne a hang, az is felülíródik. A második ciklusban az én(hang) a gömbformába foglalja magát például az áfonyába foglalt érzeteken keresztül az *Áfonya* című versben. („Nincs mese, / számba kell vennem, / mintha lehetőség lenne.”) A számba vétel nemcsak a szájba helyezés vagy számon tartás értelmét hozza játékba, hanem az áfonyában tárolt mondanivaló szájba, nyelvbe vételének konnotációs terét is megnyitja. A gömbnek nincs határa olyan értelemben, hogy nincs sarokpontja, ahol megakadna az értelmezés: elcsúszik a gömb felületén és határoltan végtelenné válik, létrejön a „saját határnélküliség” (*Szorítsa mindenki*). Azonban ez a gömbfoglat túllépése

(„Énközi gömb.”; „A kopó kalitkarács az énkiterjedésbe olvad.” – *Károg az édes*) egy nagyobb cél felé viszi a lírai nyelvet. A kötet konstrukciója a határolt végtelen koherenciája, ahogy poétikai programját beteljesíti, összekapcsolja a verseket ismétlődő egységekkel, a stílust végig egyenletesen fenntartja, mégis előre halad valamiféle nyelvi tágulás felé, amely az 81 én egyre kiterjedő rétegeit viszi véghez („Minden elaránytalanodik. / Kitöltöm a teret. Ami mint valóság nem érvényesül / kellő mértékben, frusztrációvá válik.” – *Dísztelenítő*), amíg sűrűsödve, esszencializálódva nyelvvé tágul az immateriális és materiális átmenetek hálójából szótt énhang.

Az én, a magam állapota alapvetően egy palindrom (akár a személyes névmás nyelvi formája): magába zárt, belső egymásba folyó színkeveredés, amely úgy zárja be saját határtalanságába a kintet, hogy magához hangolja azt („Magamhoz hasonlóvá kényszerítem / az üledéket: a homályban kétesseé válik minden, / ami egyszerű.” – *Száradás*), de ezzel együtt kihasználva a nyelv lírai potenciálját, kitágítja az értelmezési tartományokat és szemantikai stabilizálhatatlansággal szünteti meg a gravitációt (akárcsak a „résen lenni” többértelműségében: „Aztán mindig résen voltam, / hogy hagyjak benne valamit.”; „A felmenők függönnyé tébolyodtak. / Takarásuk újrafényeli az arcom, résük, / mint egy nyitva hagyott száj: / kilógok a mondataikból.” – *Függöny*). A lírai én ökoszisztematikus működése az önmagából való táplálkozás, az önteremtés folyamataiban tartja fenn a nyelviesülést („Továbbbeszem magam ismeretlen formáig” – *Gasztrofogoly*), melynek kikristályosodása a materiálisnak formát adó immateriális irányába mutat („Nyelvem sincs már semmire, / fullaszt a múlttobzódás.” – *Gasztrofogoly*, „Eltenném az egészet, hátha jó lesz még valamire, / de már tele a szájpaplás, a zsúfoltságtól / eldeformálódnak a mondataim.” – *Libabőr*) Az én kiterjedése folyamatosan egyre jobban lokalizálódik a nyelvben, a kötet önreflexiós mátrixában, amely így a nyelvet jelöli ki a legtágabb médiumnak. („Hideg van bennem. Nyitva hagyott ablakaimtól / huzatos minden szavam.” – *Dioráma*) Az immaterialitás különböző formáit a kötet vége felé egyre inkább a szellem fogalmába ágyazza. Ezt az alapvető esszencialitást, a szellemet („A tájból szökő szellemeket üvegbe zárva / dekordíszként kínálok. Messziről elixírnek is / hihetné az óvatlan szem.” – *Közösségi szellem*) mint az egész kötet tömény lírai térfogatát a nyelv nyeli el és valósítja meg, melyben a lírai én hangja, maga a megszólalás materialitása az („A beszédkényszer összetereli / a közösségi szellemet.” – *Közösségi szellem*), amely tárolhatóvá és átadhatóvá teheti a lebegő tenyészetet. (*Prae, Bp., 2022*)